

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І.
МЕЧНИКОВА
Кафедра політології

З А Т В Е Р Д Ж У Ю
Перший проректор
Майя НІКОЛАЄВА
« _____ » _____ 2025_р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПОЛІТИЧНА ЕТИКА ТА ПОЛІТИЧНА ЕСТЕТИКА

Рівень вищої освіти:

Перший (бакалаврський)

Галузь знань:

29 Міжнародні відносини

Спеціальність:

**291 – Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії**

Освітньо-професійна програма:

**Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії**

Робоча програма навчальної дисципліни «Політична етика та політична естетика». Одеса: ОНУ, 2025. 17 с.

Розробник:

О.Ю. Хорошилов кандидат політичних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри _____ (Світлана КОЧ)

Погоджено із гарантом ОПІ

_____ (Юлія МАЙСТРЕНКО)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету МВПС

Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Голова НМК _____ (Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 1 змістових модулів – 2	Галузь знань <u>29 Міжнародні відносини</u> 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії Рівень вищої освіти: <i>Перший (бакалаврський)</i>	Вибіркова	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	
		<i>Семестр</i>	
		3-й	
		<i>Лекції</i>	
		16 год.	
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		14 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	
		Форма підсумкового контролю: залік	

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу полягає у всебічному досягненні здобувачами теоретичних засад політичної деонтології та аксіології. Окремим аспектом підготовки в межах курсу є технологічний — ознайомлення майбутніх фахівців зі світовою практикою використання окремих різновидів мистецтва в якості м'яких та розумних технологій впливу на підвладних.

Завдання курсу полягає у фаховій підготовці здобувачів, здатних до ефективної діяльності в сфері політичної аналітики та практики із використанням набутих знань та навичок.

Практична складова: на основі знань змісту Кодексів етичної поведінки державних службовців та парламентаріїв країн консолідованої демократії (Code of Conduct) розробити проєкти «Кодексу етичної поведінки народного депутата України» та «Кодексу етичної поведінки державного службовця України».

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Політична етика та політична естетика» здобувач повинен:

знати: основні положення кодексів професійної етики, впроваджених до політичної практики країн консолідованої демократії.

уміти формулювати завдання політичної деонтології з урахуванням інтересів вітчизняного політичного товариства; створювати дійові системи комунікації з різнорівневими акторами політичного життя; застосовувати набуті знання щодо особливостей використання витворів мистецтва в сфері політичних відносин у вітчизняних умовах.

розуміти етику ділового спілкування з представниками країн різних культур.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Політична етика

Тема 1. Політична етика: предмет, функції, структура

Місце політичної етики в системі гуманітарних наук: пострадянський та західноєвропейський підходи. Провідні науково-дослідні центри проблематики політичної етики. Предмет та завдання політичної етики. Основні наукові поняття. Структура політичної етики та її прикладне значення.

Тема 2. Мораль і політика: проблеми взаємозв'язку (презентація)

Причини конфлікту політики та моралі як систем соціо-нормативної адаптації та регулювання поведінки індивідів. Проблема співвідношення моралі та політики: концептуальні підходи. Шляхи та засоби гармонізації моралі та політики, як систем соціальної орієнтації та мотивації особи. Перспективи «менеджеріальної революції» у розв'язанні конфлікту моралі та політики.

Тема 3. Політична етика громадянського суспільства

Виникнення, еволюція та сучасний стан етики громадянського суспільства. Основні принципи етики сучасного громадянського суспільства. Соціальний капітал як породження етики громадянського суспільства: політичне значення. Вирішення конфліктів в межах етики громадянського суспільства: основні вимоги та процедури.

Тема 4. Моральні цінності в політиці

Цінності в політиці: поняття, форми існування, функціональне розмежування правових норм та політичних цінностей. Функції систем політичних цінностей. Моральні цінності (правда, справедливість, свобода, толерантність тощо): визначення змісту та особливостей практичного прояву.

Змістовий модуль 2. Політична естетика

Тема 5. Архітектура та містобудування як простір та засіб політики (презентація)

Соціально-політичне значення архітектури та містобудування. Містобудування як засіб політики. Міські простори як арена політичної дії та політичної взаємодії. Функціональне навантаження архітектури в просторі політики.

Архітектура та містобудування як джерело наукової інформації для політичного аналітика. Місто як простір «екології людини» та арена місцевої демократії.

Тема 6. Образотворче мистецтво (живопис та скульптура) як інструмент політики (презентація)

Образотворче мистецтво як засіб офіційної політики: різноманіття жанрів та функцій. Образотворче мистецтво як засіб опозиційної політичної діяльності: світовий досвід.

Тема 7. Музика в арсеналі засобів політичного впливу на людину та суспільство (презентація)

Музика в системі засобів політичного впливу: естетичні та психо-емоційні аспекти. Музичний супровід політичних практик: ретроспектива та сучасна практика (світовий та український контексти).

Тема 8. Театр, кінематограф та телебачення в системі засобів сучасної політики (презентація)

Театр як простір, засіб та актор суспільної комунікації. Концепція Гі Дебора. Політичне значення кіномистецтва. Телебачення в сучасних суспільних процесах. Феномен медіатизації політики та його критичний аналіз.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. «Політична етика»												
Тема 1. Політична етика: предмет, функції, структура	8	2	0	0	0	6						
Тема 2. Мораль і політика: проблеми взаємозв'язку	10	2	2	0	0	6						
Тема 3. Політична етика громадянського суспільства	10	2	2	0	0	6						
Тема 4. Моральні цінності в політиці	10	2	2	0	0	6						
Разом за змістовним модулем 1	38	8	6	0	0	24						
Змістовий модуль 2. «Політична естетика»												
Тема 5. Архітектура та містобудування як простір та засіб політики	10	2	2	0	0	6						
Тема 6. Образотворче мистецтво (живопис та скульптура) як інструмент політики	10	2	2	0	0	6						
Тема 7. Музика в арсеналі засобів політичного впливу на людину та суспільство	10	2	2	0	0	6						
Тема 8. Театр, кінематограф та телебачення в системі засобів сучасної політики. Підсумкове заняття	10	2	2	0	0	6						
Разом за змістовим модулем 2	40	8	8	0	0	24						

ІНДЗ				0	12 (п.7)							
Усього годин	90	16	14	0	12	48						

4. Теми семінарських занять: не передбачено планом

5. Теми практичних занять:

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Очне
1	<i>Мораль і політика: проблеми взаємозв'язку (Виявлення причин конфліктності моралі та політики, з'ясування основних підходів до проблеми конфлікту моралі та політики, аналіз засобів подолання конфлікту моралі та політики в політичній та адміністративній практиці різних країн сучасного світу)</i>	2
2	<i>Політична етика громадянського суспільства (Аналіз основних етапів та джерел формування етики сучасного громадянського суспільства. Вивчення основних наукових теорій щодо сутності та політичної ролі соціального капіталу. Виявлення основних процедур вирішення конфліктів в межах етики громадянського суспільства)</i>	2
3	<i>Моральні цінності в політиці (Вивчення основних наукових підходів щодо ролі цінностей в політиці. Здійснення критичного аналізу функціонування систем цінностей в сучасних політичних процесах)</i>	2
4	<i>Архітектура та містобудування як простір та засіб політики (аналіз основних наукових концепцій щодо функціонального навантаження архітектури та містобудування у життєдіяльності соціумів. Інтерпретація архітектури як різновиду політичного тексту та засобу політичної комунікації)</i>	2
5	<i>Образотворче мистецтво (живопис та скульптура) як інструмент політики (Виявлення управлінського та мобілізаційного потенціалу витворів образотворчого мистецтва. Практика різних політичних режимів)</i>	2
6	<i>Музика в арсеналі засобів політичного впливу на людину та суспільство (Виявлення маніпулятивного та мобілізаційного потенціалу музичних творів. Практика використання музики як супроводу різних політичних режимів)</i>	2
7	<i>Театр, кінематограф та телебачення в системі засобів сучасної політики. (Виявлення маніпулятивного та мобілізаційного потенціалу театрального та кіномистецтва. Практика використання телебачення в умовах різних політичних режимів)</i> Підсумкове заняття	2
ВСЬОГО		14

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
1	Політична етика: предмет, функції, структура[1]	6	
2	Мораль і політика: проблеми взаємозв'язку[1]	6	
3	Політична етика громадянського суспільства[1]	6	
4	Моральні цінності в політиці[1]	6	
5	Архітектура та містобудування як простір та засіб політики[1]	6	
6	Образотворче мистецтво (живопис та скульптура) як інструмент політики[1]	6	
7	Музика в арсеналі засобів політичного впливу на людину та суспільство[1]	6	
8	Театр, кінематограф та телебачення в системі засобів сучасної політики[1]	6	
ІНДЗ	на основі знань змісту Кодексів етичної поведінки державних службовців та парламентаріїв країн консолідованої демократії (Code of Conduct) розробити проєкт «Кодексу етичної поведінки народного депутата України» та «Кодексу етичної поведінки державного службовця України».	12	
ВСЬОГО		60	
В якості самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):			
Назва освітньої платформи, назва онлайн курсу, короткий опис, посилання*		Компетентності та результати навчання, що формуються	Кількість годин
Культура та політика: багатозначність (взаємо)зв'язків Школа політичної аналітики спільно з Українським культурним фондом презентують безкоштовний масовий відкритий онлайн-курс «Культура та політика: багатозначність (взаємо)зв'язків». Якщо ти хочеш зануритися у справжній «гуманітарно-суспільствознавчий» космос, то цей курс саме для тебе. В Україні тема (взаємо)впливів між політикою та культурою недостатньо досліджена, тому ми хочемо започаткувати міждисциплінарний напрям		Відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії здобувача	Відповідно до програми курсу

освітніх програм і досліджень про «стосунки» цих двох сфер. Ми не лише розглядаємо питання зв'язків політики з культурою та мистецтвом - у цьому курсі лектори намагалися проблематизувати цю тему, наштовхнути слухачів на роздуми про те, як політичні процеси можуть формувати порядок денний культурного життя і, водночас, чому політика та ідеології неможливі без мистецьких засобів свого втілення. https://prometheus.org.ua/prometheus-free/culture-politics/		
---	--	--

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
 [2] – написання рефератів, есе; [3] – індивідуальне навчально-дослідне завдання занять.

7. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

На основі знань змісту Кодексів етичної поведінки державних службовців та парламентаріїв країн консолідованої демократії (Code of Conduct) розробити проекти «Кодексу етичної поведінки народного депутата України» та «Кодексу етичної поведінки державного службовця України». Дивись: Інформаційні ресурси робочої програми.

8. Методи навчання

Основні методи навчання представлені: аналізом основних концепцій сучасної політичної науки, здійснюваним під час лекційних занять, застосуванням порівняльного методу в практиці етичного нормування діяльності суб'єктів політики, критичного контент-аналізу в аналізі змісту кодексів професійної діяльності акторів різних гілок влади тощо.

Використовуються класичні дидактичні методи: *Словесні*: лекції (проблемні, лекції-візуалізації), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, обговорення проблемних ситуацій. *Наочні*: ілюстрація за допомогою мультимедійних презентацій.

9.Форми контролю і методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Застосовано два види контролю: поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться під час лекційно – практичних занять, а також виконуючи окремі самостійні (індивідуальні) завдання.

Підсумковий контроль - **залік**

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом на підставі наданої викладачем літератури; вільно та аргументовано викладає вивчений матеріал під час усних виступів відповідей; повністю розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому додаткову літературу; висловлює свої думки, робить висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки, орієнтуючись на вітчизняну політико-філософську думку та практичну ситуацію в політиці. Здобувач проявляє креативний підхід до виконання самостійної роботи; проводить аналіз та порівняння вивченого матеріалу.	творчо розкриває сутність практичних питань під час практичного заняття, використовуючи додаткову літературу; використовує теоретичні знання при виконання індивідуальної та самостійної роботи; проявляє творчий підхід в інтерпретації положень кодексів професійної етики, впроваджених до практики країн консолідованої демократії.
Добре	добре володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; вільно використовує категоріальний апарат дисципліни; при представленні деяких питань не вистачає аргументації відповіді та застосування додаткової, самостійно вивченої інформації; допускаються при цьому окремі дрібні неточності.	правильно відповів на більшість запитань від викладача; виконав всі індивідуальні та самостійні завдання, але не достатньо повно їх розкрив та не використав додаткову літературу.
Задовільно	володіє навчальним матеріалом та категоріальним апаратом на початковому рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час відповідей та не надає аргументації щодо них.	має елементарні навички виконання завдання; правильно відповідає на половину запитань; виконав на достатньо примітивному рівні індивідуальні та самостійні завдання.
Незадовільно з можливістю повторного складання	Здобувач володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; не володіє категоріальним апаратом; не може надати чітких відповідей та робити висновки.	не виконав індивідуального та самостійних завдань, але може дати відповідь на декілька питань для підсумкового контролю.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє категоріальним апаратом та навчальним матеріалом	не виконав індивідуальне та самостійні завдання та не може дати відповідь на жодне питання з підсумкового контролю

10. Питання для підсумкового контролю

1. Моральні цінності в політиці: поняття та основні функції
2. Правда та брехня в політиці: ціннісний та практичний виміри проблеми співвідношення
3. Чи є межа у толерантності в політиці?
4. Ціннісні основи політичної свободи: колективний та індивідуальний виміри.
5. Мораль та суспільно-політична диференціація суспільства: єдність приписів чи багатоманіття лояльностей?
6. Універсалізм та комунітаризм: теоретико-світоглядні суперечності
7. Чи є патріотизм моральною чеснотою: за та проти
8. Проблема групового егоїзму в політиці та шляхи її вирішення.
9. М.Вебер про легітимність політичного насильства
10. М.Ганді, М.-Л.Кінг, Н.Манделла про ненасильницький супротив злу в політиці.
11. Ненасильство в політиці: еволюція теорії та практики
12. Етика ненасильства як нова парадигма політики: міф чи реальність?
13. Мистецтво плакату як засіб політичної мобілізації та пропаганди.
14. Монументальна та камерна скульптура як засіб легітимації правлячого режиму
15. Графіті як різновид опозиційної діяльності та громадського спротиву владі.
16. Образотворче мистецтво як різновид політичного тексту (комунікативна функція).
17. Театр як засіб політичної соціалізації;
18. Кінематограф та телебачення як засіб агітації та пропаганди
19. Кінематограф як засіб конструювання/реконструкції історичної пам'яті
20. Телебачення в арсеналі засобів політичного управління суспільством.

11. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточний контроль							ІНДЗ	Загальний підсумок
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	30	100
10	10	10	10	10	10	10		

12. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Хорошилов О.Ю. Політична етика та політична естетика. Навчально-методичний посібник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2025 – 116 с.
2. Силабус дисципліни «Політична етика та політична естетика»
3. Презентації тем курсу, розміщені у Гугл-клас за адресою: https://drive.google.com/drive/folders/1mHD_abhROAuEq_-MNoRCFw0uZKPG8eHXfLR1kFlnLOWtMzRUXZxjfbNXuh_cEn5fl7gqF-8z (Папка курсу на диску)

14. Рекомендована література

Базова

Політична етика:

Базова

1. Judith Butler (2020) The Force of Nonviolence. An Ethico-Political Bind. - First published by Verso. 224 p.
2. Political Ethics: A Handbook (2022). Edited by Edward Hall and Andrew Sabl. Princeton University Press, 304 p.
3. Бойченко М. (2021). Наскільки формальною є етика відповідальності? Спадщина Вебера: на перехресті традицій. *Філософська думка*, (1), С. 75–95.
4. Етика депутатів парламенту: міжнародні стандарти та засади національного регулювання. Опора (2023). URL: <https://www.oporaua.org/parliament/etika-deputativ-parlamentu-mizhnarodni-standarti-ta-zasadi-natsionalnogo-reguliuivannia-24481>
5. Муляр В. І., Суліменко О. Г. (2023). «Протестантська етика і дух капіталізму» Макса Вебера: контекст самореалізації людини. *Культурологічний альманах*, (1), С. 127 – 135.
6. Мулярчук Є. (2020). Громадянське самовизначення та громадянський етос: соціальна філософія. *Філософська думка*, (3), С. 79 – 89.
7. Пустовіт С., Палей Л. (2024) Глобальна біоетика в європейському контексті. *Філософська думка*. № 2. С. 117 – 136.
8. Шестакова Ю. В., Григорович Л. С. (2022) Удосконалення парламентської етики в Україні. *Політикус*. Вип. 2. С. 70 – 74.

Допоміжна

1. Бистрицький Є. (2020). Комунікація і політика за доби постправди: Круглий стіл журналів «Філософська думка» та «Соціологія: теорія, методи, маркетинг». *Філософська думка*, (5), С. 6 – 35.
2. Бондар Н. А. (2023) Свобода як правова цінність: природа та особливості. Аналітично-порівняльне правознавство. № 5. С. 26 – 30.
3. Готинян-Журавльова В. В., Сумченко І. В. (2024). Культура як система моральних цінностей: аналіз причин виникнення. *Культурологічний альманах*, (1), С. 310 – 316.

4. Кірюхін Д. (2022). Джон Ролз та сучасна політична філософія (С. Фримен, Ф. Петит, Т. Поге, Д. Мілер): Опитування «Філософської думки». *Філософська думка*, (1), С. 6 – 22.

5. Кірюхін Д. (2022). Шлях до «теорії справедливості»: праці Джона Ролза 1940-х – початку 1950-х років: політична філософія Ролза. *Філософська думка*, (1), С. 23 – 35.

6. Козинець О. Г. (2024) Свобода як фундаментальна категорія філософії права. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/172.pdf

7. Колесніченко М. В. (2022). Міжетнічна толерантність як чинник соціальної когезії в етнічно диверсифікованому суспільстві. *Культурологічний альманах*, (4), С. 99 – 110.

Політична естетика:

Базова

1. Батенко А. О. (2020). Мурал-арт як складова культурного простору міста. *Вісник: Українські культурологічні студії* 2 (7): С. 65-68.
2. Великоня М. (2023) Зображення незгоди: політичні графіті та вуличне мистецтво постсоціалістичного переходу. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 307 с.
3. Жигайло М. О., Александрова М. В. (2024) Експлікація травматичного досвіду внаслідок російської збройної агресії проти України 2014–2024 рр. у вітчизняному вуличному мистецтві. *Культура України*. № 83. С. 7 – 15.
4. Монту П.Г. (2020) Арт-фірма. Естетичне управління та метафізичний маркетинг. – К.: Видавництво «ArtHuss». – 448 с.
5. Павліченко Є. (2023). Сучасна візуальна культура як засіб репрезентації національної ідентичності. *Питання культурології*, (42), С. 57 – 65.
6. Пухонська О. (2020) Тоталітаризм і література: від взаємодії до викриття //STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA, vol. VIII/2, pp. 131–140.
7. Судин Д. (2021) Множинність моделей історичної пам'яті в українському суспільстві. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. - №3. – С.65-90.
8. Хорошилов О.Ю. (2023) Естетичні засоби легітимації тоталітарних та неототалітарних політичних режимів. *Політикус. Науковий журнал*. Видавництво Гельветика. Випуск 1., С.66-71.
9. Хорошилов О.Ю. (2021) Естетичний інструментарій формування уявлених спільнот: феномен національного гімну. *Interpolis*. №34. – С.212-232.
10. Хорошилов О.Ю. (2020) Естетика архітектури в творенні політичних спільнот: емоції, стиль, інтеграція. *Політикус. Науковий журнал*. Видавництво «Гельветика». Випуск 2. – С.101 – 108.
11. Хорошилов О.Ю. (2020) Естетичні засоби конструювання простору політики: світовий досвід, українські реалії. *Соціокультурні чинники трансформації*

політичної реальності у XXI столітті. Одеса. Видавництво Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. С.185 – 208

Допоміжна

1. Архітектура Одеси [Електронний ресурс]. URL: [//http://www.archodessa.com](http://www.archodessa.com)
2. Артеменко А. П. (2023) Естетика як реалізація «м'якої влади»: експлуатація здатності сприйняття. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філософські науки. Вип. 1 (93), С. 109 – 123.
3. Білий О. (2021). Мистецькі стратегії і політична комунікація: політична філософія. Філософська думка, (3), С. 108 – 124.
4. Довгополова О. (2022) Можливі тенденції перезавантаження локальних ідентичностей в Україні в ситуації війни (приклад Одеси). *Ідеологія і політика*. № 2. С. 19 – 33.
5. Маргулов А. Х., Авдєєва А. О. Форми та змісти політичної карикатури: історія становлення жанру. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/974/1107>
6. Отрішко М. А. (2020). Культурна пам'ять міст. *Питання культурології*, (36), С. 60 – 68.
7. Степаненко А. (2023). Трансформація культурних ландшафтів українських міст у тилу в умовах повномасштабної війни. *Вісник: Українські культурологічні студії* 1 (12). С. 38 – 43.

15. Інформаційні ресурси

1. A Ethics Handbook for: Executive Branch Employees – USA. URL: <http://www.nobribes.org/documents/USA%20Ethics/20h>.
2. Australian Government. Standards of Ministerial Ethics. URL: http://www.dpmc.gov.au/guidelines/docs/ministerial_ethics.pdf/
3. Committee on Standard in Public Life. Contribution to Policy Development URL: <http://www.public-standards.gov.uk/publications.aspx>.
4. New Zealand Public Service Code of Conduct (Archived) URL: http://www.ssc.govt.nz/display/document.asp?docid=6284&pageno=2#P51_4324.
5. State Services Commission of New Zealand. Code of Conduct for State Services. URL: <http://www.ssc.govt.nz/code>
6. The Office of Government Ethics (OGE). URL: http://www.usoge.gov/pages/about_oge/agcy_prg_serv.html.
7. Center for the Study of Ethics in Professions at IIT. URL: http://www.ethics.lit.edu/codes/compilation_III.html.

8. Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу до журн.: http://reglament.rada.gov.ua/vru_reglament/control/ukr/publish.
9. The London School of Economics and Political Science. URL: <https://www.lse.ac.uk/research/searchresearch?term=Ethics%20in%20Politics&type=91-ce59da-cc4e-46e5-8f36-08a40e41a656>
10. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/231078?ln=&v=pdf>